

United States Holocaust Memorial Museum
Oral History Interview
Romania Documentation Project

Numele și prenumele interviuatului: Vasile Cașcaval

Data nașterii: 1931

Locul nașterii: Hirișeni, Republica Moldova

Rola interviului: RG-50.572.0149.01.01

Data interviului: 9 iunie 2010

Vasile Cașcaval este născut în anul **1931**, în satul **Hirișeni** și a fost interviuat cu privire la acțiunile împotriva evreilor care au avut loc în localitatea sa, la începutul celui de-al Doilea Război Mondial.

El relatează despre **strângerea evreilor** din sat de către **localnici** și uciderea lor la marginea satului lângă o râpă. El povestește că mai mulți săteni, **Andrei Mogâldea, Gheorghe Mogâldea, Costea Mogâldea, Petre Bejinariu, Valoghi Șelaru**, sub coordonarea **șefului de post, Golgojanu**, i-au strâns pe evrei în fosta casă a popii și apoi i-au ucis pe bărbați, iar pe femei le-au strâns în casa evreului Ițic și le-au omorât a doua zi în același loc. El povestește că evreii erau legați la mâini de către un alt **sătean, Ilie Grecu**. Toți aceștia au fost judecați și **condamnați** după 1945.

El mai spune despre evreii din **Hirova**, împușcați la pădure, dar ale căror oseminte au fost mutate după 1945.

El mai relatează despre **cuziștii** din sat care au fost ridicați de sovietici, Vasile **Aghiorghiesei** și un unchi de-al său, **Victor Cașcaval**.

La finalul interviului el arată și explică unde au fost uciși evreii din Hirișeni.

[01]:00:00:00 - [01]:40:57:55

Question: Spuneți-ne, vă rog, numele de familie și prenumele.

Answer: Cașcaval Vasile Ion.

Q: Din ce an sunteți născut ?

A: Din **1931**, pe 24 martie născut.

Q: Dar unde v-ați născut ?

A: Născut aici în sat.

Q: Satul Hirișeni ?

A: Satul **Hirișeni**, raionul **Telenești**, înainte spunea comuna **Hirova**, spunea.

Q: Câteva săptămâni în urmă noi am fost în ospetie la dumneavoastră și ne-ați povestit despre memoriile care le aveți despre anul **1941**.

A: Da.

Q: Noi am venit din nou cu echipa de filmări ca să vă amintiți în fața camerei de luat vederi.

A: Înțeleg, acum de acum întrebați ce ....

Q: Spuneți-ne, vă rog, până în anul 1941 în sat la voi locuiau evrei ?

A: Da, în sat la noi au locuit mulți evrei.

Q: Vă aduceți aminte pe careva dintre ei pe nume de familie ?

A: Da, da. Îmi aduc aminte, sigur, chiar în mahala mea era, vizavi de noi trăia un evreu cu familia lui.

Q: Și cum se numea ?

A: Ițic, pe femeie o chema Feiga, dar familia iaca numai la unul, lui Moșcu Groisman îi știu familia, umblau băieții lui cu mine în școală, unul, și de acum ....

Q: Îi cunoșteți mai bine.

A: Puțin, da, dar ceilalți iacă cât au fost nu știu familie la nimeni, numai Moșcu Groisman. Acela avea trei băieți și o fată, femeia Basa o chema și pe dânsul Moșcu.

Q: Dar pe copii cum îi chema ?

A: Pe unul Marcu, pe unul Strulea și unul Șleoma.

Q: În 1941 ați văzut ce s-a întâmplat cu evreii din sat ?

A: Am văzut cum s-a întâmplat, că a venit **armata nemțească**, armata nemțească, că ei au făcut toată prostia, dar nu i-au împușcat ei, i-au împușcat a noștri, **din sat**, niște **oameni proști** au fost atunci. Și când pe dâșii, ei au dat să fugă de acum, a fugit, a alergat Ițic până la Telenești, călare, și când a văzut Teleneștii ardea, satul acesta, Telenești, raionul, ei trăiau mulți evrei în Telenești, el a văzut că aceia care au fost s-au dus,ăștialalți au rămas, și au venit nemții degrabă și gata, ei nu au avut încotro și apoi i-au prins și și-au bătut joc de dâșii până într-o zi i-au luat și i-au grămădit pe toți, i-au legat și i-au dus la împușcat și i-au împușcat, într-o după amiază era, așa. La un chindie eram cu oile în partea aceea unde i-au împușcat pe dâșii, la vreo 500 de metri, 500, 600 de metri depărtare, dar era mai într-un colț acolo, și am văzut împușcând în una, „măi, ce ?”, aveam unul, mai mare decât noi era unul și l-am trimis: „du-te tu și vezi ce-i încolo, poate s-a întors înapoi războiul”, și nu am luat în gând ce e. Și când de acum ei au venit, a venit omul acela înapoi și ne-a spus că împușcă jidanii. Dacă împușcă jidanii de acum noi am luat oile și fuga acasă. Închidem oile în ocol și ne ducem acolo de acum, ca băieții, unde îi împușca. Unde îi împușcase, de acum aceilalți erau împușcați, numai unul nu era, **Marcu a lui Moșcu**, era cu mâinile rupte, cum a tras, l-a

pălit, dar nu l-a omorât. Și încă unul dintre ai noștri, un băiat, dacă trăia bine cu dânsul, și acela a strigat la dânsul: „băi Pavel, du-te și adă-mi o pălărie de apă, să beau”. Acum dacă acela s-a dus repede și a adus o pălărie de apă, că nu era departe fântâna, și a adus și în timpul acela a venit unul care a împușcat, a venit unul și ne-a luat pe noi de fugă, ne-a fugărit de acolo, nu ne-a lăsat și l-a împușcat pe omul acela, pe evreul acela, pe Marcu. Și apoi pe noi ne-a alungat și el a venit în sat. Și apoi **femeile** le-a împușcat a doua zi dimineța. Tot în acela loc, dar ele femeile erau închise în casă la Ițic. Și copiii și femeile le-au dus dimineța a doua zi și le-au împușcat și apoi a scos niște premilitari, niște băietani erau, s-au dus și au dat țărână, dar acolo este o nisipărie, au dat nisip de acela peste dâșii și s-au mântuit.

Q: Mata ai spus că pe dâșii i-au strâns la început, pe ăștia, evreii din sat ?

A: Da.

Q: Mata ai văzut când i-au strâns pe dâșii ?

A: Nu am văzut, noi ne duceam cu oile, dar de acum dacă eram în mahală și de acum când a venit, de acum ei erau grămadă toți și ....

Q: Unde erau ei grămadă ?

A: La, cum atunci fusese în 1941, a fost în casa popii, a fost sel sovietul, și i-au grămădit în ogradă la preot acolo, unde a fost sel sovietul, și de acolo i-au legat și i-au dus pe dâșii, dar pe dâșele le-au închis în casă la Ițic. Și ei de acum i-au dus pe aceia, i-au împușcat și apoi le-au dus a doua zi dimineță pe dâșele, le-au împușcat și pe dâșele și s-au mântuit.

Q: Deci mata ai văzut pe bărbați acolo la sel soviet în ogradă ?

A: Dacă noi eram gard în gard cu casa popii unde era, era după casă la noi aceea casa popii, unde era primăria aceea cum era, atunci sel sovietul, acum îi zice primărie. Și s-au mântuit. Dar aceia din **Hirova** i-au dus **la pădure** și i-au împușcat și pe aceia, dar pe aceia i-au împușcat în marginea pădurii și i-au târâit în pădure într-o râpă și au dat țărână pe dâșii și a dat o ploaie, și ploaia aceea i-a spălat și au rămas trupurile acelea, și era o putoare, Doamne ferește. Noi, băieții știi că umblă numai să vadă ceva, că apoi băieții nu ai ce vorbi.

Q: Deci mata prima dată când ai văzut ai văzut bărbații evrei cum erau strânși acolo în ogradă la soviet ?

A: Da, da.

Q: Și cam câți bărbați erau strânși acolo ?

A: D'apoi nu știu cam câți toți, că era și încă unul venit, unul, îi zicea **Șteleap**, acela a trăit în sat la noi și apoi s-a dus pe la Ungheni, nu știu pe unde a trăit, și a venit înapoi atunci și l-a prins și pe acela și l-a legat și l-a împușcat acolo.

Q: Acesta tot era Șteleap, era în ogradă, în aceeași ogradă ?

A: Da, da, ei toți i-au grămădit acolo.

Q: Și cât timp i-au ținut în ograda aceea ?

A: Apoi i-au ținut de dimineață până după amiază.

Q: Mata dimineață i-ai văzut acolo ?

A: Da, că apoi eu m-am dus cu oile și ....

Q: Dar acolo erau soldați cu dâșii ?

A: Nu erau soldați.

Q: Dar cine era cu dâșii ?

A: Numai era **șeful de post, Golgojanu**, și din sat de la noi de acum care i-au împușcat pe dâșii, a fost unul **Andrei Mogâldea, Gheorghe Mogâldea**, ăștia-s veri dreپți, **Costea Mogâldea**, alt tot din Mogâldea, dar nu e frate cu aceia, **Costea, Petre Bejinariu**, a fost **Valoghi Șelaru**, acolo la scandal. Și a mai fost unul, dacă acela nu știi cum era familia, că el trăia prin Hirova, dar era de la noi, îi zicea **Vladimir a lui Bonduță**. Dar Vladimir a lui Bonduță acela, iaca familia lui era, că nu Ioniță, dar mă tem că Bejinariu era el. Apoi acela s-a dus, a fugit în România și a murit pe acolo, nu a mai venit prin sat pe aici pe la noi.

Q: Deci mata pe toți ăștia i-ai văzut acolo în ogradă, tot erau oamenii ăștia care spui ?

A: Da, da, da. Și i-au dus acolo de acum, îți spun, după amiază i-au dus, pe la chindii au început a împușca.

Q: Și voi ați auzit sunetele ?

A: Și de acum dacă i-au împușcat, apoi s-au luat grija toți și ....

Q: Dar cam cât timp ați auzit împușcături acolo ?

A: D'apoi vreun ceas de vreme s-au împușcat ei acolo, că nu aveau toți arme, aveau vreo trei arme numai și împușcau care și cum dovedea.

Q: Deci mata după ce ai lăsat oile și ai venit înapoi pe deal, mai era cineva acolo dintre ăștia care împușca în ei ?

A: Numai unul care, când am dus noi oile acasă și când am venit de acasă, am lepădat oile și am alergat acolo de acum, fără oi.

Q: Și cine era acolo dintre ei ?

A: Acolo numai acela, îți spun că a venit, și care l-a împușcat pe Marcu Groisman. Și de acum ....

Q: Dar cum îl chema pe dânsul, acesta care l-a împușcat ?

A: Petre Bejinariu, Petre a lui Arion Bejinariu. Și ei și-au primit ei pedeapsa, dar nu au trebuit să împuște oamenii degeaba.

Q: Ce pedeapsă au primit ?

A: I-au judecat la câte 25 de ani, și pe urmă, când a murit Stalin, le-a dat drumul, i-au iertat.

Q: Amnistiat.

A: Da.

Q: Dar când v-ați întors înapoi, după ce ați lăsat oile, acolo pe deal era groapă ?

A: Într-o râpă, era o râpă și i-au pus pe malul râpei, în partea din jos, așa, și îi împușca și el tot chica, dacă îl împușca, chica în râpa aceea, grămadă toți au chicat, unul peste altul, legate mâinile deasupra cotului, așa erau legați ei, nu erau de jos, de aici.

Q: Câte unul era legat sau câte doi sau mai mulți erau ? Fiecare în parte ?

A: Toți care au mers, legați în rând mergeau, legați toți, mergea în rând, ca în stroi.

Q: Mata i-ai văzut cum îi duceau pe drum sau de unde spui că i-ai văzut în rând ?

A: Nu, nu, nu i-am văzut, că noi eram cu oile. Noi să fi știut, vedeam noi, dar nu am știut. De acum au început a împușca, l-am trimis pe acela și a văzut ce e acolo și a venit și ne-a spus că: „iaca, împușcă jidanii”, cum le zicea la noi, jidani le zicea.

Q: Dar acolo în groapă i-ați văzut, în râpa aceea i-ați văzut ?

A: Apoi cum.

Q: Mata te-ai dat aproape acolo ?

A: Apoi ce, ne-am dus la dâșii. Îți spun că unul Pavel Sârbu l-a trimis Marcu, că el nu putea, i-a dus pălăria cu apă și i-a adus, a băut apă, și în timpul acela cum i-a dat acela apă, încă el avea curea străjădească, înainte cum era la români, străjădești, curea specială cu poizer, și acela: „băi, Pavel, ia cureaua asta, ia, că mine nu îmi mai trebuie cureaua”, și a luat cureaua Pavel acela și acela a venit, ne-a luat la suduit și ne-a alungat de acolo și dacă ne-a alungat de acum, noi nu aveam ce face că noi eram pațani și s-a mântuit cu jidanii noștri.

Q: Dar cam câți oameni erau împușcați acolo ?

A: Trebuie să fi fost ei la vreo 20, 25 de oameni.

Q: Ai mai cunoscut și pe alții dintre ei, de acolo, în afară de Marcu ?

A: Nu. Numai Șteleap acela, era unul Șteleap îi zicea, acela a venit în sat în la noi, de pe la Ungheni nu știu unde a fost el mutat, și el fugit de acolo și a venit aici de acum, el a gândit că poate să scape, dar nu a scăpat.

Q: Pe dânsul mata l-a cunoscut ?

A: Apoi l-au împușcat și pe acela, de acum s-a răcorit șeful de post Gorgojanu și oamenii aceia de la noi care i-au împușcat. Dar aceia niște oameni proști. Ei au trebuit să împuște oamenii aceia ? A trebuit armata, du-te și-ți împușcă tu, dar eu nu am ce mă băga. Armata e armată, dar oamenii aștia ce.

Q: Dar evreii aștia care erau împușcați, ei erau îmbrăcați sau erau dezbrăcați ?

A: Îmbrăcați, toți îmbrăcați, cum era, îmbrăcați, care în juchetcă, care în cămeșă.

Q: Dar pîmprejur erau ceva lucruri, pe lângă râpa aceea, ați văzut ceva ?

A: Păi cum, era o râpă, dacă ați trecut înapoi când ați venit, unde e iazul, niște pini, ați văzut pini ? acolo pe, în partea dreaptă când veniți înapoi, apoi acolo, acolo e de la deal de pini aceia. Că și acum... Și apoi pe dânșii, asta cum se spune, în [19]45, în martie, au venit și au scos oasele acelea, le-au dus la Telenești au făcut un monument acolo și i-au mai luat. Dar au mai rămas, și odată a plouat o ploaie mare și a venit apă pe râpa aceea și erau niște crani de astea, în drum le dusesse apa.

Q: Mata le-ai văzut ?

A: Da, și apoi le-a luat nu știu care, le-a dus, le-a dat tot acolo, le-a îngropat în pământ, că de ce trebuie să șadă oasele acelea.

Q: Dar mata ai spus că Petre Bejinariu s-a întors și l-a împușcat pe Marcu.

A: Da, da.

Q: Mata ai văzut când l-a împușcat pe dânșul ?

A: D'apoi el ne-a alungat, dar noi ne uitam înapoi tot, că, știi cum îs copiii, a împușcat, el nu a mai pus pușca la ochi, a pus pușca și l-a împușcat.

Q: Mata de la ce depărtare ai văzut ?

A: De la ce depărtare ? Eram la vreo 50 de metri de dânșul, că el ne-a fugărit pe toți și apoi, dar noi tot, ca copiii, nu, și apoi dacă l-a împușcat și-a luat și el pușca, avea o vintofcă de 1, 67, săsă, a luat pușca aceea în mână și a mers în urma noastră acasă. Încă la o fântână, Valoghi Șelaru și cu Mogâldea veneau cu caii, la un frate de-a tatei, i-au luat caii să se ducă acolo, să nu se ducă pe jos până acolo, și de acum ne-am întâlnit cu dânșii și ne-au întrebat: „ce e, ce e acolo ?”. Le-am spus: „iaca, pe acela l-a împușcat”, și apoi ei s-au întors, nu s-au mai dus încolo cu caii. Și pe urmă au trimis, i-au îngropat, au dat acolo pământ pe dânșii și s-a mântuit. Mai mult...

Q: Dar ați văzut când au dat pământ pe dânșii ?

A: D'apoi noi dacă ne duceam cu oile, noi pe acolo întotdeauna eram, era toloacă acolo și...

Q: Și ați văzut ? Dar cine dădea pământ.

A: I-au acoperit cu pământ și s-a dus, nu avea ce face.

Q: Dar cine dădea pământ peste dânșii ?

A: D'apoi oameni. Au scos, erau premilitari, erau băieți care nu îi luase în armată, până la armată, premilitari îi spunea.

Q: Și ei au dat țărână chiar în ziua aceea sau în altă zi ?

A: Da.

Q: Chiar atunci ?

A: Atunci i-au îngropat, ca să nu. Și s-a terminat de acum cu...

Q: Dar ai spus mamei că femeile au stat închise în casă la Ițic.

A: La Ițic au șezut femeile de după amiază când i-au dus pe dâșii, le-au încuiat pe toate acolo, că erau gratii la ferestre, că ei, evreii, aveau dughene, magazinul lor, apoi avea la case, la uși, că să nu intre la dâșii, că nu-i prade, și le-au închis, ședeau acolo și îi păzea.

Q: Dar cine le păzea pe dâșele ?

A: Niște oameni din sat care i-au pus, oameni de acolo din sat, i-a pus șeful să șadă acolo la ușă să nu iasă unul, să scape, nu i-a scăpat nici pe unul, nu au fugit, nici nu au avut chef să fugă, că dacă ei...

Q: Dar mamei ai văzut când ele stăteau închise acolo în casă ?

A: D'apoi pe lângă dâșele am trecut, măi, cu oile. Dacă după poartă la noi, tata meu trăia, trăiește în centru, a trăit acolo unde acum, era de la, cum se spune, la poartă la mine până la Ițic vreo 25, 30 de metri, ce, era aproape. Și de acum noi când am venit cu oile, ele țipături ce țipau acolo, era un bocet, ferească Dumnezeu, și copiii și ele plângeau, ei, dacă ....

Q: Dar voi puteați să le vedeți sau numai auzeți ? Se vedea ?

A: D'apoi ele ședeau, dacă ferestrele așa erau, dar cu gratii pe vreo trei gratii avea și care era cu fața la gratiile acelea, ei, ce să faci, puteam noi să facem ceva atunci ? Să le dai drumul ? Nu ai ce. Apoi de acum au țipat ele în noaptea aceea cât au țipat și de la o vreme s-au dus dimineată tare și s-au dus și le-au împușcat și s-a mântuit.

Q: Dar mamei ai văzut când le-au dus pe dâșele, a doua zi dimineată ?

A: Nu, nu, le-au dus dimineată tare și noi de acum încă nu ne dusesem cu oile. Și le-au împușcat și apoi s-a luat de pe inimă oamenii aceia.

Q: Ce ai în vedere că s-a luat de pe inimă ?

A: S-a făcut interesul, mai în scurt, că trebuia numaidecât să-i împuște, și ei oamenii, evreii aceia, nu au fost răi. Iaca, te duceai la dânsul la o bucată de noapte, la o bucată de noapte el deschidea și îți da pe datorie, pe parale, nu era că să nu-ți dea, să nu-ți, și aceia care se duceau întotdeauna la dânsul și lua pe datorie, aceia s-au dus și i-au împușcat. Așa gospodari ce au fost.

Q: Dar mamei de unde știi despre asta, taman aceia aveau datorie ?

A: D'apoi dacă toată lumea vorbea. Petre Bejinariu acela era un golan, un golan, nu avea nimic, era sărac, un, și el întotdeauna nu se ducea cu parale, că el nu avea, și i-au ucis și gata, numai.

Q: Dar ce s-a întâmplat cu averea la toți evreii ăștia din sat care au fost ?

A: D'apoi ce au avut ei a luat tot din sat, s-au dus și le-au luat ce au avut. Încă **Freida** avea una, a lui **Hes** îi zicea, tot acolo, era poartă în poartă cu Ițic, și s-a dus și avea mașină de cusut, de acelea nemțești, Singer, și acela s-a dus și i-a luat mașina în spinare și s-a dus cu dânsa acasă.

Q: Mata de unde știi despre cazul acesta ?

A: D'apoi dacă am văzut eu, îți spun că în mahală eram acolo.

Q: Mata ai văzut cum acesta scotea mașina, dar cine scotea mașina de cusut ?

A: Ei, dacă aceia care i-au hrăbuit, apoi aceia au făcut toată nebunia întotdeauna și **Ilie Grecu** îl chema pe acela care a luat mașina în spinare. Și eu îi pășteam oile lui Ilie acela, avea vreo două oi și le pășteam eu. Și a luat și a lui Hes o șleapcă, o șleapcă din astea, o chepcă, și Hes acela era mititel și mi-a dat mie șleapca și am pus-o în cap și mă mânca capul și am zis: „nu, nu îmi trebuie șleapca asta”, și i-am dat șleapca, nu am luat-o. „Ia, băi prostule, și poartă”, „nu, nu, nu îmi trebuie”, nu am luat-o.

Q: Asta Ilie acesta Grecu vă dăduse ?

A: Da, da, Ilie. A luat mașina și apoi a dat mașina aceea la un om și acela i-a dat, el nu avea car, acela i-a dat un car și i-a dat mașina. Și apoi acela croitorea, el era croitor omul acela și nu avea mașină, apoi lucra cu mașina aceea și acela a purtat carul. Și apoi în [19]44 când a venit războiul înapoi, pe toți i-au luat și i-au grămădit și cum i-au dus ei pe evrei și i-au împușcat, pe dânsii i-au dus, tot așa i-au dus la pușcărie.

Q: Dar Ilie Grecu acesta tot a fost arestat, el tot a participat la împușcat ?

A: Nu, el de împușcat nu, el numai i-a legat.

Q: El i-a legat ?

A: Da, el se lăuda pe urmă, zice: „eu i-am legat”. El a fost în armata română jandarm și el știa ce să facă.

Q: Și pe dânsul tot l-au judecat ?

A: Pe toți, care a fost, toți, că noi, la noi a fost frontul aici aproape și ne-a evacuat la Brânzeni, raionul tot Telenești, dar satul Brânzeni, la vreo 35 de kilometri de aici. Și pe dânsii i-au strâns care era, i-au luat și i-au dus la Soroca, de la Soroca apoi acolo i-au judecat și i-au dus, i-au dus la Siberia acolo, la Norilsk, au făcut, dacă nu, au trebuit să-i judece totdeauna, să nu mai vie vreunul. Au venit înapoi și tot care a fost nebun, nebun a rămas până la urmă, nu a fost niciunul om de treabă.

Q: Mata ai spus că au mai fost omorâți și **evreii din Hirova** în altă parte.

A: Aceia din Hirova i-au dus la pădure, în partea aceea.

Q: Mata ai văzut cazul acela cum pe dânsii i-au împușcat ?

A: Nu, nu, nu i-am văzut, că noi pe urmă ne-am dus cu oile și unde i-au împușcat acolo era o tolocică în marginea pădurii și i-au împușcat acolo și i-au cărat în pădure la vreo 50 de metri, în pădure acolo într-o râpă și când au venit, îți spun că a plouat odată, și i-au dezgolit, era o putoare pe acolo de Doamne ferește. Dar au trimis atunci, tot atunci au trimis oameni, și i-au îngropat și pe dânșii, au dat pământ pe dânșii, dar dacă nu au fost în groapă, ca să, dar ei erau în râpa aceea și au dat oleacă de țărână ....

Q: Asta e altă râpă, nu e râpa unde i-au împușcat pe evreii voștri din sat ?

A: Nu, nu. Acea la pădure.

Q: Dar mata acolo în râpa aceea ai văzut morți ?

A: Cum, dacă umblam cu oile pe urmă, ne-am dus, special ne duceam, că dacă eram băieții, băieții doar știm cum îs.

Q: Deci mata nu ai văzut cum i-au împușcat, dar ai văzut numai cadavrele acolo ?

A: Da, da. Era unul **Colman** îl chema, din **Hirova** un băiat, și acela a fugit nu știu cum și l-a prins, și apoi l-au împușcat pe dânșul și pe unul **Valoghea Spânu**, era, fusese presedate, nu știu ce o fi fost el în timpul acela, și l-a împușcat și pe acela și pe .... A venit de acum o mașină nemțească și i-au pus au făcut groapa singuri și i-au împușcat.

Q: Dar de unde știi despre cazul acesta ?

A: Cum, de unde ?

Q: Mata ai văzut personal ?

A: Nu, nu, de acum băieți din Hirova ne-au spus de Colman, că Colman acela era cu o buză despicată așa și se vedea dinții și de acum toți îl știau pe Colman. Și au mântuit evreii...

Q: Dar mata l-ai văzut pe Colman mort, era acolo în groapă sau nu ?

A: Apoi el era mort de acum.

Q: L-ai văzut mata ?

A: Păi dacă de Colman, nu, nu în aceea groapă.

Q: Dar unde ?

A: El în altă parte, la Hirova i-au îngropat pe aceia.

Q: Și nu i-ai văzut ?

A: Nu, pe aceia, nu. Dar el, îți spun, că a venit o mașină nemțească și spunea de acum hirovenii, au venit vreo doi nemți și i-au luat și i-au dus și au făcut groapa și i-au împușcat și s-au dus.

Q: Dar ăștia care ai spus la Hirova că ai văzut în râpa aceea, câți erau acolo cam ?

A: Păi în Hirova erau tot vreo 25 de oameni.

Q: Acolo în râpă morți erau vreo 25 de oameni ?

A: Da, în râpă. Da.

Q: Dar ce erau, bărbați sau femei ?

A: D'apoi aceia i-au dus și pe femei și pe bărbați acolo.

Q: Erau și copii printre dânșii ?

A: Da, toți laolaltă, acolo la un loc i-au ....

Q: Dar ei tot erau legați sau nu erau legați mâinile ?

A: D'apoi aceia nu știu, că cum i-au dus tot legați i-au dus, cum se poate să-i ducă așa, că ei aveau să fugă, aveau să...

Q: Nu, dar mata ai spus că te-ai apropiat și te-ai uitat, ai văzut, se vedea, erau legați sau nu erau legați ?

A: Acolo nu erau legați. Ei i-au împușcat și i-au cărat câte pe unul.

Q: Mata ai văzut cum îi cărau pe dânșii ?

A: Nu, nu am fost acolo.

Q: Dar de unde știi că i-au cărat ?

A: Dacă noi eram, umblam cu oile, azi eram aici, mâine ne duceam în aceea parte, că știi, și taman am ales noi, ne interesam să vedem ce o să iasă, și apoi ....

Q: Și voi din auzite știați asta sau de unde ?

A: Și apoi ei de acum dacă i-au ucis, apoi s-au dus toți de pe acolo, i-au trimis oamenii și i-au îngropat și s-a mântuit, nici nu era vorbă. La vreo două săptămâni a început o ploaie, și o ploaie, a tras o ploaie bună și a spălat toată țărâna aceea și ei de acum se împuțise acolo, era o putoare, nu, nu era chip de .... Și așa e.

Q: Ai spus că în [19]45 apoi au scos oasele și i-au mutat în altă parte ?

A: Da, da, da.

Q: Le-au scos din amândouă locurile sau ?

A: Nu știu de acolo, de acum nu era cu noi, acela de la Hirova era aparte, dar aici de la noi i-au scos, îți spun că au mai rămas niște oase, niște capuri, dar aceia i-au scos, i-au dus în martie, în martie [19]45.

Q: Și i-au dus.

A: Și chiar unul din mahala mea de acolo, una Sanea Halbură l-a scos și a fost acolo a îngropat, a dezgropat și i-au pus în niște iasce și i-au dus la Telenești, oasele acelea, și i-au pus în brațchia moghila acolo la Telenești este.

Q: Dar atunci în timpul războiului, în afară de evrei, mai omorau și pe alții, pe alți oameni ?

A: Nu, pe alții pe nimeni nu a fost, numai pe evrei și apoi pe urmă îți spun, ei s-au dus, și-au căutat de nevoie, nu au mai. De acum războiul s-a dus, a trecut Nistrul încolo și ....

Q: După război s-a întors cineva din evrei în sat ?

A: Din sat de la noi unul Iancu, **Iancu Șingăi**, acela nu era în timpul acela în sat și după ce s-a mântuit războiul a venit, dar el nu a mai trăit în sat aici, s-a dus, a lucrat în Bălți, acolo la zagot zerno, întotdeauna a fost acela.

Q: Deci acesta unul singur ?

A: Da, dar el venea câteodată prin sat, știa oamenii, oamenii de la noi îl știa și el știa oamenii și el cât a fost, apoi ....

Q: Dar nu știi, înainte de război în sat la voi erau cuziști ?

A: Înainte de război ? Ei înainte de război nicăieri nu s-au dus, că ei să fi știut, avea să fugă, să se ducă încolo. Dacă nu au știut, când de acum i-au, a fost, că îți spun, Ițic până la Telenești, de acum dincolo podul la Nistru îl bombardase, îl fărâmasese, de acum ....

Q: Dar eu v-am întrebat dacă știți dacă ați auzit despre cuziști ?

A: Cuziști ?

Q: Da.

A: De aceia cum, știu. Iaca, la noi a fost chiar un frate de-a tatei, a fost, el a fost primar, a fost în armata belobardeschi armia, a slujit el acolo, apoi pe dânsul l-au luat înainte de a se începe războiul și pe unul **Vasile Aghiorghiesei** a fost primar cu **cuziștii**, acela de acum, că atunci partidul cuzist a fost la putere, pe semne, vreo trei luni de zile, nu a fost mai mult. Acela a fost primar. Și apoi când în [19]41 în, asta joi după Duminica Mare, țin minte că după Duminica Mare i-au luat, noaptea i-a ridicat și nu s-a știut de dânșii până nu s-a mântuit războiul. Apoi ei nu, nici moșul meu acela, nici ăstalalt, Vasile Aghiorghiesei nu au mai venit, dar femeia lui Vasile Aghiorghiesei a venit, a fost în severnîi Kazahstan, i-au dus. Dar a lui moșul meu acela, a avut vreo doi băieți și vreo două fete și femeia, apoi vreo două fete și femeia au murit acolo în severnîi Kazahstan, dar un băiat a venit acasă după, în [19]50. În [19]50 l-a luat din armată de acolo și când s-a mântuit armata i-a dat drumul și a venit acasă, în sat aici, vărul acela al meu. Dar de tată-său nu s-a știut, unde i-au dus ....

Q: Dar pe moșul matale cum îl chema ?

A: D'apoi ce ....

Q: Fratele.

A: Fratele tatei, da, dar pe dânșii i-au luat și când i-au dus încolo, de acum spunea băiatul când a venit, că pe dânșii de la Tiraspol i-au luat și i-au dat în alte vagoane, ei nu s-au mai întâlnit cu femeia, cu copiii.

Q: Dar cum îl chema pe dânsul ?

A: Pe dânsul **Victor Cașcaval** îl chema, Victor și Vasile Aghiorghiesei.

Q: Doar ăștia doi au fost ?

A: Da.

Q: Și i-au luat sovieticii în [19]41, da ?

A: Da. Dar în [19]49, de acum, au mai luat: femeia lui Petre Bejinariu acela, au ridicat-o, au dus-o în buretiza Mongolia și de acum erau învățători, unul Danelciuc, el era român, și pe acela l-a luat și i-a dus. Dar alții de acum nu au mai luat pe nimeni.

Q: Dar cuziștii atunci înainte de război ce relații aveau cu evreii ?

A: Nu avea nicio relație, ei când a fost, cum îi zicea, **Garda de Fier**, chiar în poartă la noi acolo, că dacă în centru era, apoi evreii au încuiat ușile și au fugit de acasă în ziua aceea.

Q: Când au venit gardiștii ?

A: Da, Garda de Fier aceea, niște băieți tineri toți, slăbănogi și țineau cușmele acelea a lor, șlepci avea, le ținea așa, eram mititel, dar ține minte cum. Încă un moșneag, ei spunea, ce spuneau ei acolo, țineau cuvântare, și oamenii s-au grămădit să vadă, dar unul bătrân: „astea-s ispite”, și când a auzit unul de aceea, când l-a luat de fugă pe moșneagul acela, nu i-a mai trebuit să vorbească de ceva.

Q: Dar ei venise din alte părți gardiștii ăștia ?

A: Ei, păi dacă ei din Chișinău, de unde erau ei, că nu, nu erau de prin sate, erau speciali ei, Garda de Fier îi zicea.

Q: Dar ați spus că toți evreii au fugit.

A: Dar ei pe evrei aveau ciudă, dar de ce aveau ei ciudă pe dânșii nu știu, că țin minte că alde Moșcu, alde Leiba, de acum era Ițic, apoi ei au fugit de acasă, au încuiat ușile și au fugit, nu au șezut, că se temeau. Și s-a terminat a lor, de acum iaca.

Q: Bine. Vă mulțumesc foarte mult.

Q: Spuneți-ne, vă rog, atunci când ați venit aici la loc, unde vă aflați, matale unde te aflai ?

A: Noi eram cu oile iaca unde sunt copacii aceia, sălciile acelea, mai la dreapta olecuțică.

Q: Încolo după deal un pic ?

A: Dar nu e deal aici, e vale. De la sălciile acelea, în partea aceea. Și ei aici îi împușca și noi eram acolo și apoi am trimis de acolo, a venit unul înapoi, s-au văzut ei, și când a venit și ne-a spus, apoi a venit și ne-a spus, am luat oile și am fugit repede acasă și am venit înapoi înapoi, toți de acum, toți băieții și când aici...

Q: Dar unde aici îi împușca ?

A: Unde se vede ruptura aceea, aici iaca.

Q: Și unde erau corpurile lor toate ?

A: Apoi acolo în râpa aceea, dar ....

Q: Jos de vale ?

A: Vezi că aici e nisipărie, s-a luat nisip, dar iaca aici între copacii ăștia.

Q: Dar băiatul acela, el venise, mata de ce arăți că venise încoace, el a venit aici să privească ?

A: Nu, el a venit în partea asta, a văzut ce și a venit și ne-a spus nouă.

Q: El de aici vedea, dar de unde sunteți voi nu putea să vadă ?

A: Nu, nu, nu putea să vedem.

Q: Dar ce spuneai mata, că aici era o fântână sau ce ?

A: A fost fântână aici și un râmnice era, dar iazul acesta nu era, că iazul e făcut în '53, '54.

Q: Și la fântâna aceea ce ai văzut ? Ce era acolo ?

A: Ei au căutat apă și nu a vrut să le dea voie, dar omul acela care am spus cu pălărie, care i-a adus apă, apoi el a luat de acolo apă și i-a dus lui acolo.

Q: Am înțeles. Dar de asta, că ei au vrut apă și nu le-a dat voie, mata asta știi din auzite sau chiar ai văzut personal ?

A: Dacă noi când am venit aici și Marcu, Marcu Moșcu cum îi spunea, acela, s-a dus acela cu pălăria și i-a adus apă și ăștia alții erau de acum toți morți și numai acela era viu, și a venit acela, cum am spus, Petre Bejinariu și l-a împușcat și pe noi ne-a alungat și ne-am dus acasă atunci.

Q: Am înțeles. Mulțumesc.

A: Și pe dânsle le-au dus dimineață de acum, a doua zi dimineață le-au adus aici, le-au împușcat și le-au îngropat în nisipul acela și ....

Q: Tot aici ?

A: Tot aici.

Q: Dar nu ați fost să vedeți pe dânsle când ?

A: D'apoi nu am mai venit noi aici de acum ca să vedem, pe urmă am venit, dar erau îngropați, i-au îngropat, i-au ucis și i-au îngropat, a doua zi au astupat. Și apoi când a dat o ploaie a venit, iaca a venit pe râpă pe aici și erau capete de om pe aici, pe drum.

Q: Vă mulțumesc frumos.

A: Și s-a terminat toată istoria. Cum am spus, numai unul a rămas dintre ei, dar acela era prin Bălți nu știu pe unde și el când, se vede că el a scăpat și s-a dus înainte, dar ăștia alții pe toți i-au împușcat și nu a rămas niciunul în sat. Așa că asta e istoria, de acum eu țin minte bine, că eram mare, nu eram mititeluț.

Q: Noi am venit mai aproape, iată, de râpă, ca să ne arătați, vă rog, exact unde.

A: Iaca, de la copacul acesta la deal, aici s-a petrecut tot. Noi eram, băieții, eram pe partea cealaltă și ei evreii erau toți buluc, chicați în râpă așa.

Q: Dar unde anume erau ei chicați ?

A: Iaca de la deal de copacul acesta.

Q: De la deal de copac ce era acolo ?

A: Râpă, era o râpă.

Q: Și voi erați acolo pe marginea ....

A: Noi, păi ei erau toți împușcați acolo și noi am venit și ne-am suit acolo și a venit acela cu arma și ne-a alungat acasă pe urmă, după aceea l-a împușcat pe acesta ....

Q: Dar fundul râpei eu înțeleg drept că era tot așa de adânc sau era mai puțin adânc ?

A: Era adâncă, atunci era adâncă încă râpa, și curgea nisip și mergea, și se ducea de vale.

Q: Și ei stăteau pe fundul, pe, la râpă ?

A: Da. Râpa era ca cum de aici acolo și ei i-au împușcat și i-au dat, i-au împușcat și ei chicau în râpă și ei erau toți legați unul de altul și de acum cum îl împușca tot chica în râpă și s-a mântuit. Și acesta e, iaca acesta locul e, acesta e.

Q: Altceva ați mai văzut primprejur sau asta este ?

A: Altceva ce puteam să mai vedem noi, dacă noi am alergat, am dus oile acasă și am venit repede aici să vedem ce au făcut.

Q: Ați venit prin partea aceea sau ați venit pe aici pe drum ?

A: Pe drum, pe drum.

Q: Pe aici pe drum și ați venit așa ?

A: Da, da.

Q: Clar. Am înțeles. Vă mulțumesc frumos.

A: De acum e, vezi că nu se vede unde v-am arătat eu, unde a fost stâna eram cu oile.

Q: Da, am înțeles.